

ACENTELİK SÖZLEŞMESİNİN HAKLI SEBEPLE SONA ERMESİNDE FESİH USULÜNÜN İNCELENMESİ^(*)

Prof. Dr. Mehmet HELVACI^(**)
Dr. Öğr. Üyesi Raziye AKSU^(***)

Öz

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) madde 121/1 uyarınca sözleşme belirli bir süre için yapılmış olsa bile haklı sebeplerden dolayı her zaman fesih olunabilir. Sözleşmeyi süresinden önce sona erdirmeye imkânı veren bu yola uygulamada sıklıkla başvurulmaktadır. Bununla birlikte, haklı sebeple fesih usulü TTK’de düzenlenmemiştir. Bu sebeple, bu çalışmada acentelik sözleşmesinin haklı sebeple sona ermesinde fesih usulü incelenmiştir. Buna göre öncelikle haklı sebeple fesih hakkının doğabilmesi için gerekli koşullar ele alınmıştır. Daha sonra fesih beyanının şekli, içeriği, zamanı ve feshin hüküm ifade ettiği an irdelenmiştir. Son olarak fesih usulü ile sınırlı olmak üzere haklı sebeple feshin hukuki sonuçlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Acentelik Sözleşmesi, Haklı Sebep, Fesih.

(*) Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 28.09.2022 - Kabul Edildiği Tarih: 12.11.2022.

Atıf Şekli: Mehmet Helvacı - Raziye Aksu, “Acentelik Sözleşmesinin Haklı Sebeple Sona Ermesinde Fesih Usulünün İncelenmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XII, S. 2, 2022, s. 981-1006.

(**) İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye.

E-posta: helvacı@istanbul.edu.tr.

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-2811-0928>.

(***) Süleyman Demirel Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı, Isparta, Türkiye.

E-posta: raziyeozkan@sdu.edu.tr.

Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2245-863X>.

EXAMINATION OF THE TERMINATION PROCEDURE AT TERMINATION OF AGENCY AGREEMENT WITH JUST CAUSE

Abstract

Pursuant to article 121/1 of the Turkish Commercial Code (TCC) numbered 6102, even if the contract has been concluded for a certain period of time, it can always be terminated for justified reasons. This method, which gives the opportunity to terminate the contract before its expiry date, is frequently used in practice. However, the termination procedure for just cause is not regulated in the Turkish Commercial Code. For this reason, in this study, the procedure of termination in the termination of the agency agreement with just cause has been examined. Accordingly, first of all, the necessary conditions for the right of termination for just cause to arise are discussed. Then, the form, content, time of the annulment declaration and the moment when the annulment becomes effective were examined. Finally, the legal consequences of termination for just cause, limited to the termination procedure, are mentioned.

Keywords

Agency Agreement, Just Cause, Termination.

GİRİŞ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu¹ (TTK) m. 102/1 uyarınca ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir. Bu hüküm kapsamında, acente ile müvekkil arasında yapılan sözleşme, acentelik sözleşmesini oluşturur². Acentelik sözleşmesinin sona erme sebepleri, TTK m. 121'de düzenlenmiştir. Bu hâllerden biri acentelik sözleşmesinin haklı sebeple feshedilerek sona erdirilmesidir (TTK m. 121/1). Haklı sebeple fesih³, acentelik⁴ gibi sürekli borç ilişkisi içeren sözleşmelerde hukuki ilişkiye son verme olanağı sağlayan genel bir ilke niteliği taşır⁵. Nitekim benzer düzenleme

¹ Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6102, Kabul Tarihi: 13.01.2011, RG 14.02.2011/27846.

² Naci Kinacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 1. Baskı, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1963, s. 34; Arslan Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Birinci Kitap-Ticari İşletme, Yedinci Kısım-Acentelik*, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 8; Şaban Kayıhan, *Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi*, 5. Baskı, Umutepe Yayıncılık, Kocaeli, 2018, s. 36; Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 27. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2021, s. 218; Hüseyin Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 832-833; İsmail Kayar, *Ticari İşletme Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 382; Oruç Hami Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 344; Rıza Ayhan - Hayrettin Çağlar - Mehmet Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, 13. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 527; Ali Bozer - Celal Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, 6. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2020, s. 156-157; Şaban Kayıhan, *Ticari İşletme Hukuku*, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 271.

³ Öğretide bu kavram "olağanüstü fesih" olarak da adlandırılmaktadır [Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 244; Kaya, *Acentelik*, s. 207; Özer Seliçi, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 1. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1976, s. 156; Mustafa İsmail Kaya, *Acentelik Hukuku*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 325]. Bununla birlikte, bu çalışmada TTK'nin lafzına bağlı kalınarak "haklı sebeple fesih" kavramı kullanılacaktır.

⁴ Acentenin aracılıkta bulunma veya sözleşme yapma şeklindeki faaliyeti süreklilik arz eder. Bkz. Kinacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, s. 16; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 220; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 837; Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 343; Mehmet Bahattar, *Ticari İşletme Hukuku*, 21. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020, s. 231; Ayhan - Çağlar - Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 528; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 38; Bozer - Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 157; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 16; Albin Ströbl, *Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1, §§ 1-104a HGB* in Karsten Schmidt and Werner F. Ebke (ed), 5. Auf., C. H. Beck Verlag, München, 2021, § 84 N. 71.

⁵ Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 156; Ersin Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi ve Ortağın Haklı Sebeple Çıkarılması*, 2. Baskı, Vedat

Alman Ticaret Kanunu [*Handelgesetzbuch* (HGB)] § 89a⁶ ve İsviçre Borçlar Kanunu [*Obligationenrecht* (OR)] Art. 418r⁷'de bulunmaktadır.

TTK m. 121'de haklı sebebe dayanılarak sözleşmeyi feshetme hakkı düzenlenmekle birlikte, bu hakkın kullanılabilmesi için gerekli koşullara veya hakkın kullanım şekline yer verilmemiştir. Bu bağlamda bu çalışmada, acentelik sözleşmesinin haklı sebeple sona erdirilmesinde fesih usulü incelenecektir.

I. HAKLI SEBEPLE FESİH HAKKININ KULLANILABİLMESİ İÇİN GEREKLİ KOŞULLARIN İNCELENMESİ

A. Acentelik Sözleşmesinin Süresi Açısından

Acentelik sözleşmesi belirli bir süre için yapılmış olsa bile haklı sebeplerden dolayı her zaman fesih olunabilir (TTK m. 121/1). Bu düzenleme ile sözleşme taraflarının, çekilmez hâle gelen bir sözleşme ilişkisine ihbar veya kararlaştırılan sözleşme süresinin sonuna kadar devam etmek zorunda kalması engellenmek istenmiştir⁸. Buna göre, haklı sebeplerle fesih, gerek belirli bir süre için yapılmış olan gerek belirli süreli olmayan acentelik sözleşmelerini sona erdirir⁹. Zira

Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 57; Pinar Altınok Ormanlı, *Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep ile Feshi*, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s. 2; Özge Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkı*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 46; Kaya, *Acentelik*, s. 207; Jan Busche, *Handelsgesetzbuch Kommentar* in Hartmut Oetker (hrsg.), 7. Auf., C. H. Beck Verlag, München, 2021, § 89a N. 1; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 1396.

⁶ “(1) Acentelik sözleşmesi her iki tarafça ihbar sürelerine uyulmaksızın haklı sebeplerle feshedilebilir. Bu hak (sözleşme ile) ortadan kaldırılamaz ya da kısıtlanamaz.” Bkz. Vom 10. Mai 1897 (RGBl. S. 219), in der Fassung des Gesetzes zur weiteren Ausführung der EU-Prospektverordnung und zur Änderung von Finanzmarktgesetzen vom 8.7.2019, https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl119s1002.pdf#_bgbl_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl119s1002.pdf%27%5D__1620631466444, (28.08.2022).

⁷ “(1) Müvekkil ve acente, önceden ihbar etmeksizin sözleşmeyi haklı sebeplerle derhâl feshedebilirler.” Bkz. Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches vom 30. März 1911 (Fünfter Teil: Obligationenrecht), <https://www.parlament.ch/de>, (28.08.2022).

⁸ Theodor Bühler, *ZK-Zürcher Kommentar, Band/Nr. V/2f, Der Agenturvertrag, Art. 418a-418v OR Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR)* in Peter Gauch - Jörg Schmid (hrsg.), 1. Auf., Schulthess Verlag, Zürich, 2000, Art. 418r N. 2.

⁹ Kaya, *Acentelik*, s. 207; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 238; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 326; Kayar, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 387; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 244. Acentelik sözleşmesi süreli olsa dahi haklı sebeplerle her zaman feshedilebilir. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dai-

sözleşme ilişkisini çekilmez hâle getiren bir olgunun gerçekleşmesi durumunda, acentelik gibi güvene dayalı bir sözleşmenin devam ettirilmesi istenilmemiştir. Bunun yanı sıra, acentelik sözleşmesini üç ay önceden ihbarda bulunarak fesih imkânı da TTK m. 121/1'de düzenlenmiştir; ancak bu hak, sadece belirsiz bir süre için yapılmış olan acentelik sözleşmelerinde söz konusudur. Bununla birlikte, kanaatimizce belirsiz süreli sözleşmelerde olağan fesih hakkı kullanılmış olsa bile şayet üç aylık ihbar süresi içerisinde sözleşmeyi sona erdirmek açısından haklı sebep oluşmuşsa yine haklı sebeple fesih hakkı kullanılabilir. Çünkü TTK m. 121/1'de haklı sebeplerden dolayı sözleşmenin her zaman fesih olunabileceği düzenlenmiştir. Ek olarak, haklı sebep kavramının niteliği de bunu gerektirir. Nitekim haklı sebep, hukuki ilişkinin sürdürülmesini çekilmez hâle getiren bir olgudur¹⁰. Bu çekilmezlik sebebiyle de haklı sebebin ortaya çıkmasıyla fesih hakkı doğar. Son olarak belirsiz süreli sözleşmelerde, fesih ihbarı/bildirimi üç ayın sonunda hüküm ifade eder ve bu üç aylık sürenin sonunda sözleşme sona erer. İhbardan sonra geçen üç aylık sürede, sözleşme tüm sonuçları ile geçerliliğini sürdürür¹¹. Dolayısıyla devam eden bir sözleşme ilişkisi olduğu için haklı sebebe dayanarak sözleşmenin sona erdirilmesi yoluna da başvurulabilir. Buna karşılık Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta¹², taraflar arasında devam eden belirsiz süreli tek satıcılık sözleşmesi bulunmaktadır. Bu sözleşme, davalı tarafından 21.03.2008 tarihli ihtarname ile sebep bildirilmek-

resinin 27.03.1979 tarihli ve 1979/981 1979/1537 sayılı kararı. Karar için bkz. <legalbank.net> (14.07.2022). Alman Hukuku açısından aynı yönde bkz. Klaus J. Hopt, *Handelsgesetzbuch* in Adolf Baumbach - Klaus J. Hopt (hrsg.), 41. Auf., C. H. Beck Verlag, München, 2022, § 89a N. 3; Jochen Lehmann, *BeckOK Handelsgesetzbuch* in Martin Häublein - Roland Hoffmann Theinert (hrsg.), 37. Auf., C. H. Beck Verlag, München, 2022, § 89a N. 5; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 2, 12; Gottfried Löwisch, *Handelsgesetzbuch, Band 1, § 1-342a* in Carsten Thomas Ebenroth vd. (hrsg.), 4. Auf., C. H. Beck Verlag and Verlag Vahlen, München, 2020, § 89a N. 8; Busche, *HGB*, § 89a N. 6; İsviçre Hukuku için aynı yönde bkz. Bühler, *ZK*, Art. 418r N. 1; Georg Gautschi, *Berner Kommentar, Band/Nr. VI/2/5, Kreditbrief und Kreditauftrag, Mäklervertrag, Agenturvertrag, Geschäftsführung ohne Auftrag, Art. 407-424 OR* in Arthur Meier-Hayoz (hrsg.), 1. Auf., Stämpfli Verlag, Bern, 1964, Art. 418r N. 1b.

¹⁰ Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi*, s. 23; Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 192. Hâlin gereğine göre, akdi ilişkiyi devam ettirmesi feshi ihbar edenden beklenemezse, sebep haklı sayılmaktadır [Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, s. 88]. Benzer bir tanım için bkz. Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 47. Diğer bir görüşe göre haklı sebep, fesih beyan eden taraf için acentelik sözleşmesinin devamının mantıksız görünmesine neden olan herhangi bir durumdur. Bkz. Bühler, *ZK*, Art. 418r N. 3; Gautschi, *BK*, Art. 418r N. 2a.

¹¹ Kaya, *Acentelik*, s. 212.

¹² Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 28.09.2016 tarihli ve 2016/5707 2016/12723 sayılı kararı <legalbank.net> (04.08.2022).

sizin 4 aylık fesih ihbar süresi verilerek 22.07.2008 tarihi itibarıyla feshedilmiştir. Daha sonra davacının davalının bir ürünüyle ilgili olarak davalıdan yetki alınmadan ve hukuki ya da ticari bir gereksinim olmadan 10.04.2008 tarihli gazetelere verdiği ilân yayınlanmıştır. Bu ilân, gerçeğe aykırı ve davalıyı kötüleyen bir içeriğe sahiptir. Bunun üzerine davalı davacıya, “4. Şirketiniz tarafından ika edilen bu kötünietli ve hukuka aykırı davranışınız nedeniyle feshi ihbar süresi içinde olan veya olabilecek her türlü ilişkinin de ilânı vermiş olduğunuzu(z) 10 Nisan 2008 tarihi itibarıyla son bulmuştur.” şeklinde bir ihtar çekmiştir. Yargıtay, davalının artık olağan fesih yoluyla bitmiş olan bu belirsiz süreli tek satıcılık sözleşmesini bir kere daha başka bir şekilde ve somut olayda 11.04.2008 tarihli ihtarla haklı sebeple fesih yoluyla sona erdirebilmesinin mümkün olmadığını kararında belirtmiştir. Kanaatimizce Yargıtay’ın kararı, haklı sebeple fesih hakkının kullanım süresine ilişkin gerekçesi açısından yerinde değildir. Zira üç aylık ihbar süresine uymak suretiyle belirsiz süreli bir sözleşme sona erdirilmek istenildiğinde, fesih ihbar süresinin sonunda sözleşme sona erer. Dolayısıyla henüz sözleşme ilişkisi sona ermemişken, haklı sebeple fesih yoluna başvurmak mümkündür. Bunun yanı sıra, haklı sebep, sözleşmenin derhal sonlandırılması gerektiğini ifade eder. Taraf açısından bu ilişki çekilmez hâle geldiği için sözleşme süresinin bitmesine az bir zaman da kalsa, bu yola başvurulur¹³. Örneğin müvekkil, acentenin uzun süredir gerçek olmayan faturalar keserek haksız bir şekilde komisyon kazandığını öğrenmişse, müvekkilin sözleşmenin bitimine bir ay kalması sebebiyle haklı sebeple fesih hakkını kullanamayacağını savunmak, haklı sebeple fesih hakkının özüne aykırıdır. Çünkü bu durum taraflar arasındaki güven ilişkisinin kalıcı olarak bozulmasına sebep olmuştur¹⁴. Bu açıdan olay incelendiğinde kanaatimizce müvekkilin ürünleriyle ilgili gerçeğe aykırı ilânlar vermek tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesi açısından haklı sebep oluşturur. Bu yüzden, sözleşme süresinin bitmesinin beklenmesi gerekmez.

Belirli ve belirsiz süreli sözleşmelerin yanı sıra, deneme süreli bir acentelik sözleşmesinin de haklı sebebin varlığı hâlinde feshi mümkündür¹⁵. Bununla birlikte, deneme süreli sözleşmelerin esas amacı deneme süresi içinde tarafların performansını ve başarısını ölçmektir. Dolayısıyla her ne kadar deneme

¹³ Raziye Aksu Özkan, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesinde Haklı Sebebin İncelenmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2022, C. 80, S. 1, s. 13.

¹⁴ Busche, *HGB*, § 89a N. 22.

¹⁵ Kaya, *Acentelik*, s. 207; Löwisch, *HGB*, § 89a N. 8; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 326; Didem Kaya Cankat, *Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 109.

süresi içinde haklı sebebe dayanarak fesih mümkün olsa da sebep olarak başarısızlık veya performans düşüklüğü gibi gerekçelere dayanılmamalıdır¹⁶.

B. Acentelik Sözleşmesinin Geçerliliği Açısından

Haklı sebeple fesih imkânının kullanılabilmesi için acentelik sözleşmesinin geçerli olması gerekir¹⁷. Nitekim Yargıtay'ın önüne gelen uyuşmazlıkta¹⁸ davacı, acentelik sözleşmesinin haksız sebeple feshedildiğini iddia ederek denkleştirme isteminde bulunmuştur. Davalı vekili, dava konusu *sözleşmenin* müvekkili şirketin yetkilisi CA'nın imzasını taşımadığından geçersiz olduğunu ve davacının acente değil, müşteri olarak algılandığını iddia ederek davanın reddini istemiştir. Yerel mahkeme, *sözleşmenin* yaklaşık 7 ay süreyle yürütülerek ve tarafların bu süre içerisinde karşılıklı olarak edimlerini yerine getirdikten sonra feshedildiğinin göz önünde tutulması gerektiğini kararında belirtmiştir. Bunun yanı sıra davalı şirketin, AU'nun şirket mallarını satma, sözleşme imzalama konusunda yetkili olduğuna dair görünüş yarattığını ifade etmiştir. Bu bağlamda, yerel mahkeme davalının bu savunmasının hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğundan bu savunmaya itibar edilmeyerek sözleşmenin kurulduğu gerekçeyle davacının istemini kabul etmiştir. Yargıtay mahkeme kararının usul ve kanuna uygun olması sebebiyle davalının temyiz itirazlarının reddine karar vermiştir. Kanaatimizce bu karardan dolayı olarak da olsa, feshin haklılığının tartışılabilmesi için öncelikle ortada geçerli bir acentelik sözleşmesinin bulunması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Şayet sözleşme geçerli değilse, ileri sürülen fesih beyanı haklı sebeple fesih hakkının kullanımı olarak yorumlanamaz. Buna karşılık, bu beyan sözleşmenin iptali için ileri sürülmüş bir irade beyanı olarak yorumlanabilir¹⁹. Bu hak, acentelik sözleşmesinin her iki tarafına da aittir²⁰.

C. Haklı Sebep Açısından

TTK m. 121/1'de acentelik sözleşmesinin belirli bir süre için yapılmış olsa bile haklı sebeplerden dolayı her zaman fesih olunabileceği düzenlenmiştir. Haklı sebep

¹⁶ Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 326 dpn 56.

¹⁷ Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 12; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 326.

¹⁸ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 09.10.2015 tarihli ve 2015/462 2015/1026 sayılı kararı. Karar için bkz. <legalbank.net> (04.08.2022).

¹⁹ Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 326.

²⁰ Bühler, *ZK*, Art. 418r N. 7; Busche, *HGB*, § 89a N. 28.

kavramı acentelik ilişkisi açısından TTK'de tanımlanmamıştır²¹. Bununla birlikte, donatma iştiraki açısından haklı sebep kavramına TTK m. 1083/2'de yer verilmiştir. Hüküm uyarınca dürüstlük kuralına göre paydaş donatanın iştirakte kalmasını ondan beklenilemeyecek derecede zorlaştıran olaylar haklı sebep sayılır. Öğretide haklı sebep için yapılan tanımları, tanımın içerisinde dürüstlük kuralının yer alıp almamasına göre ikiye ayırmak mümkündür: Buna göre öğretide bir görüşe göre²² haklı sebep, hukuki ilişkinin sürdürülmesini çekilmez hâle getiren ve (bozucu) yenilik doğuran bir bildirim veya değiştirmek yetkisinin kullanılmasını adil gösteren olgudur. Bununla birlikte bazı yazarlar bu tanıma, dürüstlük kuralını da eklemektedir²³. Örneğin bir görüşe göre²⁴ haklı sebep, fesih hakkını kullanan taraf bakımından acentelik sözleşmesinin sürdürülmesini dürüstlük kuralları çerçevesinde beklenemeyecek duruma sokan olaylardır. Kanaatimizce haklı sebebin tanımında dürüstlük kuralını kullanan görüş, haklı sebebin unsurlarını da kapsamı sebebiyle daha yerindedir²⁵. Zira sözleşmeyi sona erdirecek sebebin sadece fesih beyanında bulunan taraf için ilişkiye devamı çekilmez hâle getirmesinin aranması, kavramı tam olarak kapsamaz. Böyle bir tanımlama, yalnızca tarafların sübjektif düşüncelerinin haklı sebep kabul edilmesi riskini taşır. Başka bir deyişle, haklı sebebin oluşumunda

²¹ TTK m. 245'te kolektif şirkette haklı sebep kavramı tanımlanmakla birlikte, bu şirketler hukuku bağlamında yapılan bir tanım olduğu için hükme çalışmada yer verilmemiştir.

²² Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Haklı Sebep Feshi*, s. 23; Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 192. Hâlin gereğine göre, akdi ilişkiyi devam ettirmesi feshi ihbar edenden beklenemezse, sebep haklı sayılmaktadır [Kınacioğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, s. 88]. Benzer bir tanım için bkz. Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 47. Diğer bir görüşe göre haklı sebep, fesih beyan eden taraf için acentelik sözleşmesinin devamının mantıksız görünmesine neden olan herhangi bir durumdur. Bkz. Bühler, *ZK*, Art. 418r N. 3; Gautschi, *BK*, Art. 418r N. 2a.

²³ *Kaya*'ya göre sözleşmenin devamının fesheden taraf bakımından çekilmez bir hâl aldığı ve kendisinin sözleşmeye devamının dürüstlük kuralı çerçevesinde beklenmesinin mümkün olmadığı durumlarda haklı sebep oluşur [Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 333]. *Kayıhan*'a göre haklı sebep, fesih hakkını kullanan taraf bakımından acentelik sözleşmesinin sürdürülmesini sözleşme ile öngörülmüş olan veya olağan fesih tarihine kadar sözleşmenin devamını dürüstlük kuralları çerçevesinde beklenemeyecek duruma sokan olayları ifade eder. Bkz. *Kayıhan*, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 244.

²⁴ Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 874; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 239; Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 382; Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 239. Benzer bir tanımlama yapan görüşe göre haklı sebep, somut olayın koşullarıyla da bağlantılı olarak fesih hakkını kullanan taraf bakımından acentelik sözleşmesini sözleşme süresinin sonuna kadar devam ettirmesini dürüstlük kuralları çerçevesinde beklenemeyecek duruma sokan olayları (çekilmezlik) ifade eder. Bkz. *Kaya*, *Acentelik*, s. 210.

²⁵ Bu görüşümüzün ayrıntılı incelendiği çalışmamız için bkz. Aksu Özkan, "Haklı Sebebin İncelenmesi", s. 7 vd.

dürüstlük kuralı dikkate alınmazsa hukuki ilişkinin ortadan kaldırılması beyan sahibinin keyfiyetine bırakılmış olur²⁶.

Haklı sebebin bulunmasının feshin geçerliliği açısından kanuni bir koşul olup olmadığı öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre haklı sebep, feshin geçerli olabilmesi için bir koşuldur²⁷. Şayet haklı sebep bulunmaksızın sözleşme feshedilmişse, bu fesih geçersizdir ve sözleşme ilişkisini sona erdirmez. Diğer görüşe göre, haklı sebep bulunmasa da fesih beyanıyla sözleşme ilişkisi sona erer²⁸. Zira feshin haklı bir sebebe dayanıp dayanmadığı yargılama sonucunda ortaya çıkacaktır. Bunun yanı sıra, haklı bir sebep olmadan sözleşmeyi fesheden tarafın, başlanmış işlerin tamamlanmaması sebebiyle diğer tarafın uğradığı zararı tazmin etmek zorunda olduğunu düzenleyen TTK m. 121/4, haklı sebep olmaksızın yapılan fesih beyanının da sözleşmeyi sona erdirdiğini ortaya koyar²⁹. Bu hükümden çıkan sonuca göre, haklı bir sebep olmaksızın acentelik sözleşmesi derhal feshedilirse sözleşme sona erer; ancak sözleşmeyi haksız fesheden taraf, karşı tarafın zararlarını tazmin eder. Kanaatimizce de acentelik sözleşmesini sona erdirmek için ileri sürülen olgunun haklı sebep oluşturması, haklı sebeple fesih hakkının kullanımının geçerlilik koşulu değildir. Çünkü TTK m. 121/4, haklı sebebin olmaması durumunu, başlanmış işlerin tamamlanmaması sebebiyle diğer tarafın uğradığı zararı tazmin etme sonucuna bağlamaktadır. Şayet haklı sebep olmaksızın yapılan fesih geçersiz olsaydı, feshin geçersiz olduğunu düşünen tarafın edimini ifaya devam etmesi gerekirdi. Oysa TTK m. 121/4'te başlanmış işlerin bile sözleşme ilişkisi sona erdirildiği için tamamlanamamasından yola çıkılmıştır. Keza TTK m. 121/1 sözleşme belirli bir süre için yapılmış olsa bile haklı sebeplerden dolayı her zaman fesih olunabileceğini düzenlemiş; ancak fesih sebebi bildirme zorunluluğu getirmemiştir. Fesih sebebinin haklılığının tespiti yargılama sonucunda belirlenir³⁰. Nitekim Yargıtay'ın önüne gelen

²⁶ Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 197.

²⁷ Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 342; Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 160-161.

²⁸ Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 55.

²⁹ Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 56; Altınok Ormancı, *Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi*, s. 221. Kaya, haklı bir sebep olmadan derhal feshedilen sözleşmelerin varlığını devam ettirmesi kural olmakla birlikte TTK m. 121/4'ün bunun istisnasını oluşturduğunu ifade etmektedir. Bkz. Kaya, *Acentelik*, s. 216 dnp 265.

³⁰ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 11.02.2021 tarihli ve 2020/1538 2021/1122 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 13.03.2019 tarihli ve 2017/4657 2019/2104 sayılı kararı. Kararlar için bkz. <legalbank.net> (24.08.2022).

uyuşmazlıklarda³¹ fesih haksız da olsa bu feshin sözleşmeyi sona erdirdiği kabulü üzerinden feshin hukuki sonuçlarına karar verilmektedir. Örneğin somut olayda³² müvekkil, gerekçe bildirmeksizin acentelik sözleşmesini feshetmiştir. Davacı acente, haksız fesih gerekçesiyle denkleştirme istemiyle dava açmıştır. Yapılan yargılama sonunda davalının herhangi bir fesih gerekçesine dayanmadığından ve haklı bir fesih sebebi belirtmediğinden davacının davalıdan denkleştirme tazminatı talep edebileceği sonucuna varılmıştır. Bu olayda da fesih gerekçesiz veya haksız da olsa, yapılan fesih bildiriyle sözleşmenin sona erdiği kabul edilmiştir. Son olarak bu çözüm, acentelik ilişkisi gibi güvene dayalı ilişkiler açısından da yerindedir. Çünkü fesheden taraf sözleşme ilişkisini sona erdirme niyetini haksız bir sebebe dayandırsa da ortaya koymuştur. Bununla birlikte, her ne kadar feshin geçerliliği açısından haklı sebep bir koşul olmasa da kanunun haklı sebebe dayanılarak fesih yoluyla sözleşmenin sona erdirilmesine bağladığı hukuki sonuçların doğması için haklı sebebin varlığı gereklidir. Örneğin müvekkil haklı sebep olmaksızın sözleşmeyi feshetmişse, acenteye denkleştirme istemini ödemekle yükümlü olacak veya acente haklı sebep olmaksızın feshetmişse denkleştirme istemi hakkını kaybedebilecektir (TTK m. 122/3).

Uygulamada genellikle taraflar arasında yapılan sözleşmelerde, tarafların haklı sebeple feshetme hakkı kaldırılmakta veya taraflara sebep göstermeksizin fesih hakkı tanınmaktadır. Kanaatimizce haklı sebeple fesih hakkının ortadan kaldırılmasına ilişkin anlaşma 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu³³ (TBK) m. 27 bağlamında kanuna aykırılık sebebiyle kesin hükümsüzdür. Çünkü her ne kadar sebebin haklılığı feshin geçerlilik koşulu olmasa da kanunen haklı sebebe dayanarak fesih hakkı tanıyan hükümler emredici hükümlerdir. Nitekim bu hakkın temelinde dürüstlük kuralı ile kişiliğin ve kişisel özgürlüğün korunmasını esas alan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu³⁴ m. 23 vardır³⁵. Bu sebeple, taraflar anla-

³¹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 15.06.2020 tarihli ve 2019/4354 2020/2853 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 03.12.2019 tarihli ve 2019/958 2019/7774 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 27.06.2019 tarihli ve 2018/3414 2019/4977 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 24.05.2017 tarihli ve 2015/15766 2017/3013 sayılı kararı. Kararlar için bkz. <legalbank.net> (25.08.2022).

³² Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 21.11.2019 tarihli ve 2018/1936 2019/7391 sayılı kararı. Karar için bkz. <legalbank.net> (25.08.2022).

³³ Türk Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi: 11.01.2011, RG 04.02.2011/27836.

³⁴ Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 08.12.2001/24607.

şarak haklı sebeple fesih hakkını ortadan kaldıramaz veya sınırlayamaz³⁶. Keza tarafların bu hakkı kullanmaktan peşinen feragat etmesi geçersizdir³⁷. Buna karşılık, haklı sebebin doğumundan sonra ilgili taraf isterse bu hakkını kullanmaktan vazgeçebilir³⁸. Benzer şekilde, taraflar sözleşmede haklı sebep olmaksızın fesih hakkı tanımış olabilirler. Bu durumda, yapılan feshin TTK m. 121 anlamında haklı sebeple feshin hukuki sonuçlarını sağlaması açısından yine dayanılan olgunun haklı sebep oluşturması gerekir. Zira TTK m. 121 açıkça bu fesih hakkını haklı sebebe dayandırmıştır. Bu durumda, taraflar arasındaki sözleşmede sebep göstermeksizin feshetme imkânı tanınsa bile şayet fesih haksız ise, karşı taraf bundan doğan zararlardan sorumludur. Yargıtay da önüne gelen uyuşmazlıklarda sözleşmede herhangi bir sebep gösterilmeksizin fesih hakkının bulunduğu dair bir hüküm olması halinde dahi, sözleşmenin feshi için haklı bir sebebin bulunması gerektiği yönünde karar vermiştir³⁹. Örneğin Yargıtay'ın önüne gelen somut olayda⁴⁰ taraflar arasında akdedilen acentelik sözleşmesinde davalıya herhangi bir sebep göstermeksizin acentelik sözleşmesini fesih hakkı tanınmıştır. Yerel mahkeme, davalının bu hakkı kullanmasının haksız fesih oluşturmayacağını kabul etmiştir. Yargıtay, sözleşmedeki bu hükme dayalı olarak yapılan fesih bildiriminin ve kullanılan fesih hakkının kanun ve iyiniyet ku-

³⁵ Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 165; Altınok Ormancı, *Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi*, s. 117. Bu nitelik haklı sebebin temelini oluşturan objektif iyiniyet ve kişilik haklarının korunması ilkesinin bir sonucudur. Bkz. Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi*, s. 102; Bühler, *ZK*, Art. 418r N. 7; Gautschi, *BK*, Art. 418r N. 1a.

³⁶ Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 164; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 874; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 334; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 245. Alman hukukunda bu durum, HGB § 89a/1'de açıkça düzenlenmiştir. Hüküm uyarınca bu hak ortadan kaldırılamaz ya da kısıtlanamaz.

³⁷ Kinacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, s. 89; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 239; Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 383; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 245; Alman hukukunda aynı yönde bkz. Hopt, *HGB*, § 89a N. 26; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 55; Busche, *HGB*, § 89a N. 28.

³⁸ Kinacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, s. 89; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 239; Hopt, *HGB*, § 89a N. 29; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 58; Löwisch, *HGB*, § 89a N. 139; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 92.

³⁹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 27.04.2016 tarihli 2015/15206 2016/4748 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 21.02.2018 tarihli ve 2016/7089 2018/1278 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 16.05.2018 tarihli ve 2016/9009 2018/3615 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 09.05.2017 tarihli ve 2016/7313 2017/2727 sayılı kararı. Kararlar için bkz. <legalbank.net> (25.08.2022).

⁴⁰ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 22.10.2014 tarihli ve 2014/7542 2014/16209 sayılı kararı. Karar için bkz. <legalbank.net> (14.08.2022).

rallarına göre *haklı sebeplere dayalı bir kullanım niteliğinde bulunup bulunmadığının* belirlenmesi gerekirken, sadece işbu sözleşme hükmüne dayalı olarak herhangi bir sebep belirtmeksizin sözleşmeyi feshedebileceğinden bahisle davalı tarafça geçerli bir şekilde feshedildiğinin kabulünü yerinde görmemiş ve hükmü bozmuştur.

D. Önceden İhbar Yapılmasının Gerekliliği Açısından

Haklı sebeple fesih hakkının kullanımını öncelikle karşı tarafa bir ihbarda bulunulmasına bağlı değildir. Buna karşılık öğretide bir görüş, haklı sebep oluşturulan sözleşmeye aykırılığın giderilmesi mümkün ise, sözleşmeye aykırı davranan tarafa bu aykırılığı düzeltebilmesi için belirli bir süre tanınmasının düşünülebileceğini ifade etmektedir⁴¹. Bu görüşe göre, acentelik sözleşmesi, tek satıcılık sözleşmesi gibi uzun süreli, ciddi ekonomik yatırımlar gerektiren bir sözleşme olduğundan, böyle bir sürenin tanınması dürüstlük kuralından kaynaklanır. Kanaatimizce haklı sebebe dayanarak sözleşmenin feshedilebilmesi için, öncelikle karşı tarafa bir ihbarda bulunma zorunluluğu yoktur. Dürüstlük kuralına dayanılarak da böyle bir koşul getirilemez. Zira TTK’de bu yönde bir düzenleme bulunmamaktadır⁴². Bunun yanı sıra, fesih hakkının kullanımını öncelikle karşı tarafı uyarmak için durumun ihbar edilmesine bağlamak haklı sebep kavramıyla bağdaşmaz. Çünkü bir olgunun haklı sebep oluşturabilmesi için objektif ağırlığa sahip olması gerekir⁴³. Sebebin objektif ağırlığı, bir olgunun dürüstlük kuralı çerçevesinde fesih beyanında bulunan tarafın sözleşmeye devamını sözleşme süresinin sonuna ya da olağan fesih dönemine kadar kendisinden beklenemez

⁴¹ Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 339; Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 158; Kaya, *Acentelik*, s. 208; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 53; Kaya Cankat, *Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi*, s. 111.

⁴² Alman Hukuku’nda haklı sebeple acentelik sözleşmesi feshedilmeden önce uyarıda bulunma zorunluluğu vardır. Bu zorunluluk Alman Medeni Kanunu (*Bürgerliches Gesetzbuch*) § 314’ten kaynaklanmaktadır. Önemli bir sebep sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülüğün ihlal edilmesi ise, fesih ancak çözüm için belirlenen bir sürenin başarısız bir şekilde sona ermesinden sonra veya başarısız bir uyarıdan sonra kabul edilebilir. Her iki tarafın çıkarlarını göz önünde bulundurarak derhal sona ermeyi haklı kılan özel koşullar varsa, bir düzeltme ve uyarı için bir son tarih belirlemek de gerekli değildir. Ayrıntılı inceleme için bkz. Ströbl, *Mü-KoHGB*, § 89a N. 30; Busche, *HGB*, § 89a N. 7; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 26; Hopt, *HGB*, § 89a N. 10. Bürgerliches Gesetzbuch iç der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (Neubekanntmachung des BGB vom 18.8.1896 iç der ab 1.1.2002 geltenden Fassung), <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>, (08.08.2022).

⁴³ İnceleme için bkz. Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 196 vd; Altınok Ormancı, *Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi*, s. 139 vd; Aksu Özkan, “Haklı Sebebin İncelenmesi”, s. 10 vd.

hâle getiriyorsa, oluşmuştur⁴⁴. Buna göre ilk aşamada, bir davranış veya olayın, sözleşmenin derhal sona ermesini kaçınılmaz olarak gerekli hâle getirip getirmediğini incelemek gerekir⁴⁵. Şayet davranış veya olay, tarafların sözleşme sonuna kadar beklemesini gerektiriyorsa söz konusu davranış veya olay somut olayda haklı sebep oluşturmayacaktır. Bu sebeple, haklı sebeple fesih hakkının kullanımını daha önceden ihbarda bulunulması koşuluna bağlamak ilgili sebebin objektif ağırlığı taşımadığını ortaya koyar. Kanaatimizce burada mesele fesih hakkının kullanımıyla değil; haklı sebebin oluşumuyla ilgilidir. Somut olayın özelliklerine göre bir olgunun haklı sebep hâline gelebilmesi için bazen tek seferlik yapılması yetmez. Başka bir deyişle, bazı durumlarda tarafların sözleşmeye aykırı davranışları, objektif ağırlığa sahip olmasa da bu davranışa uyarılara rağmen ısrarla devam edilmesi, bu sebebi objektif olarak ağır hâle getirebilir⁴⁶. Nitekim somut uyuşmazlıkta⁴⁷, yerel mahkeme davalının davacı adına yaptığı masraflar ve dosyaya ibraz edilen tutanaklar, karşılıklı yazışmalar, uyarı bildirimleri ve noter ihtarnameleri göz önüne alındığında davacının sözleşmeye uymayarak uyarılara rağmen aykırılığa devam ettiği, faturaları ve hak edişleri düzgün tutmadığı, uyarılara rağmen yanıfta ısrar ettiği ve bu nedenle sözleşmenin davalı tarafça haklı sebeple feshedildiğine karar vermiştir. Yargıtay, yerel mahkemenin kararını hukuka uygun bularak davacının temyiz itirazlarının reddetmiştir. Bu olayda da faturaların ve hak edişlerin düzgün tutulmaması tek başına haklı sebebin objektif ağırlığını taşımamakta; ancak uyarılara rağmen aynı davranışa devam edilmesi ilişkiyi çekilmez hâle getirmektedir.

II. FESİH BEYANININ İNCELENMESİ

A. Şekil Açısından

Haklı sebeple fesih hakkı tek taraflı karşı tarafa yöneltilmesi gerekli bir irade beyanı ile kullanılır⁴⁸. Bununla birlikte, TTK m. 121’de bu hakkın ne şekilde

⁴⁴ Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 196-197; Altınok Ormancı, *Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi*, s. 139; Kaya, *Acentelik*, s. 209.

⁴⁵ Löwisch, *HGB*, § 89a N. 39.

⁴⁶ Aksu Özkan, “Haklı Sebebin İncelenmesi”, s. 12.

⁴⁷ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 26.03.2015 tarihli ve 2014/17576 2015/4248 sayılı kararı. Karar için bkz. <legalbank.net> (22.08.2022).

⁴⁸ Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 31; Löwisch, *HGB*, § 89a N. 83; Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 167; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 245; Kaya, *Acentelik*, s. 212.

kullanılacağı düzenlenmemiştir. Bu sebeple, fesih beyanı kural olarak herhangi bir şekilde tâbi olmaksızın yapılabilecektir⁴⁹. Örneğin acentelik sözleşmesi, yazılı veya sözlü şekilde feshedilebilir. Bunun yanı sıra taraflar isterlerse acentelik sözleşmesinde fesih için belirli bir şekil kararlaştırabilir. Bu durumda feshin geçerli olması için bu şekilde yapılması gerekir⁵⁰. Tarafların tacir olması durumunda TTK m. 18/3 devreye girecektir⁵¹. Hüküm uyarınca tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır. Uygulamada genellikle bu yöntemlerden noter aracılığıyla fesih bildiriminde bulunma yöntemi tercih edilmektedir⁵². Öğretide bu hükmün geçerlilik koşulu olup olmadığı tartışmalıdır. Bir görüşe göre TTK m. 18/3 taraflar arasında yapılacak ihbarlar açısından geçerlilik değil, ispat koşuludur⁵³. Çünkü hükmün gerekçesinde, hükümde öngörülen şeklin ispat koşulu olduğu belirtilmiştir. Keza bu görüşe göre, hükme karşılık gelen 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu⁵⁴ (ETK) m. 20’de yapılan değişiklik de bu görüşü desteklemektedir. Hüküm uyarınca tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmek veya mukaveleyi fesih yahut ondan rücu maksadiyle yapılacak ihbar veya ihtarların *muteber olması* için noter marifetiyle veya iadeli taahhütlü bir mektupla yahut telgrafla yapılması şarttır. Hükümde yer alan “muteber olması” ifadesinin kaldırılması da kanun koyucunun niyetinin hükümde öngörülen şeklin ispat amacıyla getirildiğini ortaya koyar. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da TTK m. 18/3’te yer alan şek-

⁴⁹ Alman hukukunda herhangi bir şekilde tâbi olmadığı hususunda bkz. Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 63; Löwisch, *HGB*, § 89a N. 87; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 32.

⁵⁰ Kaya, *Acentelik*, s. 209; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 246.

⁵¹ Kaya, *Acentelik*, s. 213; Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 383.

⁵² Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 10.06.2021 tarihli ve 2020/2991 2021/4968 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 12.11.2020 tarihli ve 2020/1168 2020/5020 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 24.02.2020 tarihli ve 2019/3459 2020/1928 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 24.02.2020 tarihli ve 2019/1475 2020/1949 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 07.02.2018 tarihli ve 2016/6685 2018/846 sayılı kararı. Kararlar için bkz. <legal-bank.net> (22.08.2022).

⁵³ Şener, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 201; Kayıhan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 147; Kayar, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 169; Mustafa Arkan, “Ticari Satım Sözleşmelerinde Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu ve Bu Bağlamda 6102 sayılı TTK m. 18/III Hükmünün Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2012, C. 18, S. 2, (Özel Sayı “6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’nu Beklerken 10-11-12 Mayıs Sempozyumu), s. 14; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 246.

⁵⁴ Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6762, Kabul Tarihi: 29.06.1956, RG 09.07.1956/9353.

lin ispat koşulu olduğuna kararında yer vermiştir⁵⁵. Diğer görüşe göre, burada bir geçerlilik koşulu öngörülmiştir⁵⁶. Zira TBK m. 12/2 uyarınca kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. TTK m. 18/3'te de bir şekil öngörüldüğünden bu geçerlilik koşuludur. Kanaatimizce TTK m. 18/3'te öngörülen şekil, tacirler arasında yapılacak haklı sebeple fesih beyanı açısından geçerlilik koşuludur. Çünkü hükümde açıkça sözleşmeyi feshe ilişkin ihbar veya ihtarların noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme TBK m. 12 birlikte değerlendirildiğinde, kanunda öngörülen bu şeklin geçerlilik koşulu olduğu sonucuna varılır. Şayet aksi yapılmak istenilirse bunun hükümde açıkça düzenlenmesi gerekirdi. Bu görüşümüzü hükmün gerekçesinde yer alan, düzenlemenin ispat koşulu olduğu yönündeki açıklama da değiştirmez. Zira ispat koşulu olan bir şeklin ayrıca bir hükümde düzenlenmesine gerek yoktur. Ek olarak ETK dönemine göre TTK m. 18/3'te yapılan değişikliğe de bu konuda dayanılmaz. Nitekim ETK döneminde dahi hükümde geçen "muteber olması" ifadesine rağmen, söz konusu şeklin geçerlilik mi ispat koşulu mu olduğu tartışmalıydı⁵⁷. Ayrıca Yargıtay'ın önüne gelen bir uyumsuzlukta⁵⁸, davalı müvekkil 24.11.2011 tarihli mail ve 24.12.2011 tarihli noter tasdikli ihtarı ile acentelik sözleşmesini feshettiğini acentesine bildirmiştir. Yerel mahkeme, fesih tarihi olarak noter aracılığıyla feshin yapıldığı 24.12.2011'i kabul etmiştir. Yargıtay yerel mahkeme tarafından verilen kararı fesih tarihi açısından tartışmamıştır. Kararda noter aracılığıyla feshin geçerlilik koşulu olup olmadığı irdelenmemiştir. Bununla birlikte, kanaatimizce bu kararda mail tarihinin fesih tarihi olarak kabul edilmemesi zımnen de olsa noter aracılığıyla yapılan feshe geçerlilik tanındığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kanaatimizce kanun koyucunun niyeti bu şekli geçerlilik koşulu olarak düzenlemek değil-

⁵⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 25.05.2016 tarihli ve 19-861/632 sayılı kararı. Karar için bkz. <legalbank.net> (22.08.2022).

⁵⁶ Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 170-171; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 287-288; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 315, 327 dnp 58; Gönen Eriş, *Açıklamalı-İçtihatlı, 6335, 6552, 6728 sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 725; Tülay Aydın Ünver, "Tacirler Arasındaki İhbar ve İhtarlar İlişkin Şeklin Hukuki Niteliği", *Prof. Dr. Hasan Erman'a Armağan*, 1. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2015, s. 872; Kaya Cankat, *Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi*, s. 96.

⁵⁷ Ayrıntılı inceleme için bkz. Hanife Dirikkan, "Tacirler Arası İhbar ve İhtarlar", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2002, C. 4, S. 1, s. 44 ve dnp 18'deki yazarlar.

⁵⁸ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 04.10.2018 tarihli ve 2016/12570 2018/6010 sayılı kararı. Karar için bkz. <legalbank.net> (29.08.2022).

dir; ancak düzenleme tarzı sebebiyle güttüğü amaca ulaşamamıştır. Son olarak günümüzün teknolojik koşullarında, görüntülü konuşmanın mümkün olduğu ve tarafların kayıt altına da alarak karşı tarafa niyetlerini bu yolla açıkça söyleyebildiği bir dönemde neden hala telgraf gibi bir yöntemin tercih edildiği de sorgulanmalıdır. Bu sebeple, hükmün kanundan çıkartılması yerinde olur.

B. İçerik Açısından

Haklı sebeple fesih bildirimının içeriği açısından TTK'de bir düzenleme yapılmamıştır. Bununla birlikte, bu yolla çekilmez hâle gelen bir sözleşme sona erdirilmek istendiğinden fesih bildiriminin, açık ve anlaşılır olması gerekir. Özellikle belirli süreli sözleşmeler açısından acentelik sözleşmesini fesheden tarafın bildiriminde, yapılan feshin olağan fesih mi, yoksa haklı sebebe dayanan fesih mi olduğu hiçbir kuşkuya yer vermeyecek ifadelerle açıklanmalıdır⁵⁹. Buna karşılık, feshin açıkça "olağanüstü/haklı sebebe dayanan fesih" olarak tanımlanması gerekmez. Aksine, fesih alıcısının, fesih ihbarının içeriğinden fesheden tarafın haklı sebebe dayanarak feshetme iradesini kesin olarak kabul etmesi yeterlidir. Bu, fesih bildiriminin ve fesih gerekçelerinin yorumlanmasıyla belirlenecektir⁶⁰. Örneğin müvekkil acenteden bundan sonra herhangi bir faaliyetten kaçınması ve belgelerini kendisine teslim etmesini istemişse bu haklı sebeple fesih olarak anlaşılmalıdır. Öğretide fesih beyanından yorum yoluyla haklı sebeple fesih olduğu sonucuna varılamıyorsa, beyanı olağan fesih olarak kabul etmenin uygun olacağı ifade edilmektedir⁶¹.

Sözleşmenin haklı sebeple feshedilerek sonlandırılmasında, haklı sebep bu hakka bağlı hukuki sonuçların doğması için geçerlilik koşuludur⁶². Buna karşılık, fesih beyanının gerekçelendirilmesi ve dayandığı nedenlerin belirtilmesi bir geçerlilik koşulu değildir⁶³. Zira TTK'de bu yönde bir düzenleme bulunmamak-

⁵⁹ Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 6; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 63; Busche, *HGB*, § 89a N. 9; Löwisch, *HGB*, § 89a N. 84; Hopt, *HGB*, § 89a N. 13; Kaya, *Acentelik*, s. 209; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 327; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 51.

⁶⁰ Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 63.

⁶¹ Kaya, *Acentelik*, s. 209; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 327-328; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 63; Busche, *HGB*, § 89a N. 9.

⁶² İnceleme için bkz. yuk. I.C. Haklı Sebep Açısından.

⁶³ Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 64; Hopt, *HGB*, § 89a N. 14; Löwisch, *HGB*, § 89a N. 87; Busche, *HGB*, § 89a N. 9; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 32; Kaya, *Acentelik*, s. 209; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 52; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 329. Aynı yönde karar için bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 19.03.1996 tarihli ve 1995/8837 1996/1888 sayılı kararı. Karar için bkz. <legalbank.net> (24.08.2022).

tadır. Dolayısıyla sadece fesih beyanından sözleşmenin haklı sebeple fesih imkânından yararlanılarak sona erdirildiğinin anlaşılması yeterlidir. Önemli olan dava aşamasında haklı sebebin olduğunun ispatlanmasıdır⁶⁴. Bu kapsamda, haklı sebeplerin değerlendirilmesinde fesih tarihi dikkate alınır. Zira fesheden taraf, fesih tarihine kadar olan olaylar sebebiyle sözleşmenin kendisi açısından çekilemez hâle geldiğini iddia etmektedir. Bu sebeple, haklı sebeplerin gereçlendirilmesi ve nedenlerinin belirtilmesine gerek olmadığı için, fesih olgusunun haklı sebebe dayanması şartıyla, fesih beyanında belirtilmeyen haklı nedenler de feshin haklılığı ile ilgili değerlendirmede dikkate alınır⁶⁵. Başka bir deyişle, objektif olarak mevcut olan tüm sebepler, fesih yapan kişi tarafından bilinmesi bile haklı sebebin varlığı açısından göz önünde tutulacaktır⁶⁶. Dolayısıyla dava aşamasında, daha önce fesih beyanında belirtilen sebeplere bağlılık ya da bir veya birkaç sebebin fesih beyanında belirtilmesi durumunda tevsi yasağı söz konusu olmaz. Buna karşılık bu sonuç haklı nedenle fesih beyanından önceki sebeplerle ilgili olarak geçerlidir. Fesih beyanından sonra ortaya çıkan sebepler, mevcut feshi haklı hâle getirmez⁶⁷.

Bunun yanı sıra taraflar acentelik sözleşmesinde fesih sebebinin de bildirilmesine karar verebilirler. Böyle bir anlaşma durumunda, öğretide bir görüş fesih beyanının geçerli olabilmesi için sebebe de yer verilmesi gerektiği yönündedir⁶⁸. Diğer görüşe göre, haklı sebeple fesih hakkının kullanılabilmesi için sebep göstermek bu yola başvurulmasının önkoşulu hâline getirilemez⁶⁹. Çünkü haklı sebeple acentelik sözleşmesinin feshedebileceğine ilişkin düzenleme emredici niteliktedir. Ayrıca HGB § 89a/1'de haklı sebeple fesih hakkının ortadan kaldırılamayacağı ya da kısıtlanamayacağı açıkça düzenlenmiştir. Kanaatimizce de tarafların acentelik sözleşmesinde fesih hakkının kullanılabilmesi için sebebin de bildirilmesine yönelik bir ön koşul getirmesi mümkün değildir. Zira TTK m. 121'de bu yönde bir düzenleme yoktur. Keza bu hakkın temelinde dürüstlük kuralı ile kişiliğin ve kişisel özgürlüğün korunmasını esas alan TMK m. 23

⁶⁴ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 04.04.2013 tarihli ve 2011/4956 2013/6843 sayılı kararı; Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 11.11.2014 tarihli ve 2013/16672 2014/17367 sayılı kararı. Kararlar için bkz. <legalbank.net> (04.08.2022).

⁶⁵ Kaya, *Acentelik*, s. 207; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 330.

⁶⁶ Hopt, *HGB*, § 89a N. 14; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 34; Löwisch, *HGB*, § 89a N. 88.

⁶⁷ Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 35.

⁶⁸ Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 65; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 33; Kaya, *Acentelik*, s. 207; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 327; Kaya Cankat, *Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi*, s. 113.

⁶⁹ Löwisch, *HGB*, § 89a N. 89.

vardır. Bu sebeple, taraflar anlaşarak haklı sebeple fesih hakkını ortadan kaldıramaz veya sınırlayamaz⁷⁰. Bunun yanı sıra, haklı sebeple fesih yoluna başvurulduğunda, taraflar ileri sürdükleri haklı sebeple bağlı değildir. Fesih tarihine kadar olan tüm sebeplere, dava esnasında da dayanılabilir. Dolayısıyla fesih sebebiyle bağlılığın olmadığı bir sistemde, fesih beyanının geçerliliği fesih sebebinin bildirilmesine bağlanamaz.

Feshe muhatap olan taraf, aralarında herhangi bir anlaşma olmaksızın sebep hususunda bilgi talep ederse taraflar arasındaki sözleşme ilişkisi gereği fesheden taraf sebebi açıklamak durumundadır⁷¹. Buna karşılık fesheden tarafın bu halde dahi fesih sebeplerini açıklamaması haklı sebeple feshi geçersiz hâle getirmez; sadece fesih sebebinin bildirilmemiş olması sebebiyle doğan zarar için tazminat talep hakkı doğurur⁷².

C. Zaman Açısından

TTK m. 121’de haklı sebebe dayanılarak acentelik sözleşmesinin her zaman feshedileceği düzenlenmekle birlikte, haklı sebebin hangi sürede ileri sürülmesi gerektiği düzenlenmemiştir. Öğretide haklı sebebin varlığı hâlinde taraflardan her birinin, belirli veya belirsiz süreli bir acentelik sözleşmesini “derhal ve her zaman” feshedebileceği ifade edilmektedir⁷³. Buna göre, derhal fesih hakkı, fesih sebebinin ortaya çıkmasından sonra, uygun/makul bir süre içinde kullanılmalıdır⁷⁴. Yoksa bu imkân, mutlaka ve hemen fesih olarak yorumlanmamalıdır⁷⁵. Bu sürenin uzunluğu somut olayın özelliklerine göre belirlenir⁷⁶. Bununla birlikte, haklı sebep ortaya çıkmasına rağmen buna uzun süre sessiz kalınması

⁷⁰ Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 164; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 874; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 334; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 245. Alman hukukunda bu durum, HGB § 89a/1’de açıkça düzenlenmiştir. Hüküm uyarınca bu hak ortadan kaldırılamaz ya da kısıtlanamaz.

⁷¹ Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 163.

⁷² Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 329; Kaya Cankat, *Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi*, s. 114; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 52.

⁷³ Kaya, *Acentelik*, s. 207; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 52.

⁷⁴ Löwisch, *HGB*, § 89a N. 51; Busche, *HGB*, § 89a N. 10; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 37; Hopt, *HGB*, § 89a N. 30; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 5; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 52; Kaya, *Acentelik*, s. 208; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 245.

⁷⁵ Kaya, *Acentelik*, s. 208.

⁷⁶ Löwisch, *HGB*, § 89a N. 51; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 52; Kaya, *Acentelik*, s. 208; Kinacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, s. 89; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 328.

hakın kaybına yol açabilir⁷⁷. Haklı sebebe rağmen uzunca bir süre beklenmesi, karşı tarafta artık bu sebeple fesih yapılmayacağı yönünde bir inancın oluşmasına sebep olmuşsa ve objektif olarak böyle de yorumlanabiliyorsa, bu, derhal fesih hakkından vazgeçildiği⁷⁸ anlamına gelebilir; bu hâlde -artık- fesih süresinin geçirildiği kabul edilmelidir⁷⁹. Kanaatimizce de haklı sebep oluştuktan sonra fesih hakkı makul bir sürede kullanılmalıdır. Bununla birlikte, sebepten sonra sessiz kalmanın hak kaybına yol açması ile haklı sebep oluşturan olgunun tekrarlanmasına rağmen fesih hakkının kullanılmaması birbirinden ayrılmalıdır. Zira ilki oluşan haklı sebebe rağmen fesih hakkının süresinde kullanılmamasıyla ilgilidir. Buna karşılık ikincisi haklı sebep olduğu iddia edilen davranışın tekrarlanması ve bunun sessiz kalınarak kabulü nedeniyle, bu davranışın sözleşmeyi feshedebilecek bir haklı sebep olmaktan çıkmasıdır. Çünkü bu durumda, sözleşmenin sona erdirilmesi için dayanılan gerekçe haklı sebebin oluşumu için aranan sübjektif ağırlığı taşımamaktadır. Sebebin sübjektif olarak ağır olması, sözleşmeyi fesheden taraf açısından acentelik sözleşmesine devamın beklenebilir hâle gelmiş olmasıdır⁸⁰. Buna göre, acentelik ilişkisini haklı sebeple sona erdirmek için genel olarak uygun olan sebepler varsa, ikinci aşamada, acentelik ilişkisinin devam etmesinin fesheden kişiden beklenemez olup olmadığını belirlemek için menfaatler dengesinin değerlendirilmesi gerekir⁸¹. Bir sebep objektif olarak haklı sebep niteliğinde olmasına rağmen, fesih beyanında bulunacak tarafın bazı hâl ve hareketleri sebebin sübjektif anlamda haklı sebep ağırlığı taşımasına engel olabilir⁸². Örneğin haklı sebebe rağmen ifa hareketlerine devam edilmesi yani haklı sebebe icazet veren davranışlarda bulunulması haklı sebeple fesih hakkının kullanılmamasına yol açar. Bu bağlamda, oluşan bu fark sebebiyle, ilk durumda haklı sebeple fesih hakkının kullanımı istisnai durumlar-

⁷⁷ Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 71; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 332; Hopt, *HGB*, § 89a N. 31; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 38; Kınacıoğlu, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, s. 89; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 52; Kaya, *Acentelik*, s. 207-208.

⁷⁸ Vazgeçmiş sayılma nedeniyle de bu fesih sebebine dayanarak fesih beyanında bulunamayacağı görüşü için ayrıca bkz. Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 166; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 52.

⁷⁹ Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 332; Kaya, *Acentelik*, s. 208-209.

⁸⁰ Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 13; Busche, *HGB*, § 89a N. 14; Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 196; Altınok Ormancı, *Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi*, s. 154.

⁸¹ Çamoğlu, *Kollektif Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi*, s. 98; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 15.

⁸² Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 207-208; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 23-25; Altınok Ormancı, *Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi*, s. 156.

da dürüstlük kuralına aykırılık sebebiyle engellenebilecekken; ikinci durumda haklı sebeple fesih hakkı doğmamış olacaktır. Örneğin Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta⁸³ taraflar arasında sözleşmenin başından beri işletilen sisteme göre, taksitli ödeme gerektiren poliçe bedelleri sonradan ödendiği gibi bir kısım poliçe primleri de ileri tarihli çekle veya kredi kartıyla ödenmektedir. Dolayısıyla acentelik ilişkisinin kurulmasından itibaren davalı poliçe bedellerini zamanında aktarmamıştır. Mahkeme sözleşmenin başından beri poliçe bedellerinin geç ödendiği ve davacı yanca buna ilişkin bir itirazda bulunulmadığı, bu durumda geç yapılan ödemelerin davacının kabulünde olduğunun kabulü gerektiğinden ödemelerin zamanında yapılmaması sebebiyle sözleşmeyi feshetmesinin haksız olduğuna karar vermiştir. Yargıtay, kararı bu yönden haklı bulmuştur. Bu olayda, acentenin geç ödeme yapması, dürüstlük kuralı çerçevesinde sözleşmenin devamının beklenemez olması açısından haklı sebebin objektif ağırlığını taşımaktadır. Buna karşılık, müvekkil yapılan geç ödemeleri kabul edip buna rağmen sözleşmeye devam ettiği için, bu davranış söz konusu geç ödeme durumunu, artık müvekkil özelinde sözleşmeyi sona erdirecek bir sebep olmaktan çıkarmıştır. Başka bir deyişle, olayda dayanılan gerekçe haklı sebebin sübjektif ağırlığını taşımamaktadır. Bununla birlikte, BAM'ın önüne gelen bir olayda⁸⁴ davacı acente, acentelik sözleşmesinin haksız feshi sebebiyle denkleştirme talebinde bulunmuştur. Davalı hasar/prim oranının yüksekliği sebebiyle, haklı sebeple feshedildiğini iddia ederek davanın reddini talep etmiştir. BAM, davacının hasar prim oranının beş yıl boyunca yüksek olduğu bir gerçek ise de davalı şirketin olağanüstü fesih hakkını *beş yıl boyunca kullanmayarak* sessiz kaldığı gibi, bilakis teşvik ve ek ödeme şeklinde davacı acenteyi ödüllendirdiğine kararında yer vermiştir. Dolayısıyla sonradan bu hususun haklı fesih sebebi olarak ileri sürülmesi dürüstlük kuralına aykırıdır. Bu sebeple, BAM davalının feshini haksız bulmuştur. Kanaatimizce burada haklı sebeple fesih hakkının kullanımı-

⁸³ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 15.06.2020 tarihli ve 2019/4354 2020/2853 sayılı kararı; Yargıtay'ın önüne gelen diğer bir uyuşmazlıkta taraflar arasında sigorta acenteliği sözleşmesi imzalanmıştır. Davalı-birleşen davanın davacısının fesih sebepleri arasında davacı-birleşen davanın davalısının başka sigorta şirketleriyle sözleşme imzalaması olarak gösterildiği, oysa davalı-birleşen davanın davacısının Ankara Bölge Müdürlüğü'nde bu yönde 17.03.2009 tarihli açık muvafakat verdiği, sözleşmelerin bu tarihten sonra imzalandığı, esasen anılan sözleşmelerin Ticaret Sicil Gazetesinde yayınlandığı, davalı-birleşen davanın davacısının buna karşı koymadığı, bir uyarısının bulunmaması sebebiyle sözleşmenin feshinin haklı olmadığına karar verilmiştir. Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 11.11.2014 tarihli ve 2013/16672 2014/17367 sayılı kararı. Kararlar için bkz. <legalbank.net> (24.08.2022).

⁸⁴ İstanbul 14. Bölge Adliye Mahkemesi 21.10.2020 tarihli ve 2018/1072 2020/1103 sayılı kararı. Karar için bkz. <legalbank.net> (25.08.2022).

nın dürüstlük kuralına aykırılığı değil; hem sessiz kalınması hem de yapılan davranışın kabulü yönündeki hareketler sebebiyle, ileri sürülen sebebin, haklı sebebin sübjektif ağırlığını taşıyamaması söz konusudur. Bunun yanı sıra, sebebin haklılığının ispatı açısından soruşturmanın veya bir ceza davasının sonucu bekleniyorsa, bu durumda bunların sonuçlanması için beklenen süre makul sürenin içinde kabul edilebilir⁸⁵. Son olarak her ihlalin yeni bir haklı sebep oluşturabileceği durumlarda da makul süre yeniden başlatılabilir. Örneğin rekabet yasağının sürekli ihlali durumunda, her gün yeni bir ihlal sayılacağından haklı sebeple fesih hakkının makul sürede kullanılıp kullanılmadığı buna göre değerlendirilmelidir⁸⁶.

Haklı sebeple fesih, mevcut bir acentelik ilişkisini sona erdirmek amacıyla yapılmaktadır. Dolayısıyla bu hakkın sözleşme süresi sona erene kadar kullanılması gerekir. Buna karşılık öğretide bir görüş, istisnai olarak, fesih sözleşmenin sona ermesinden sonra, tarafın sözleşmenin derhal sona ermesini haklı çıkaracak ciddi bir fesih sebebinin farkına varması ve sözleşmenin sona ermesine rağmen, sözleşmenin sona ermesinden sonra geriye dönük fesih konusunda meşru bir menfaate sahip olması durumunda kabul edilebileceği yönündedir⁸⁷. Kanaatimizce sözleşmenin sona ermesinden sonra haklı sebeple fesih hakkı kullanılamaz. Zira TTK m. 121'in kenar başlığı "acentelik sözleşmesinin sona ermesi"dir. Dolayısıyla haklı sebeple fesih yoluyla var olan bir sözleşmenin sona erdirilmesi istenmektedir. Keza haklı sebep kavramı da sözleşme süresi bittikten sonra bu yola başvurulamayacağını ortaya koyar. Nitekim haklı sebeple fesih yoluna, sözleşme ilişkisinin çekilmez hâle gelmesi sebebiyle başvurulmaktadır. Sona ermiş bir sözleşmenin çekilmez hâle gelmesi mümkün değildir.

III. FESHİN HUKUKİ SONUÇLARI

Haklı sebeple fesih hâlinde, fesih beyanının karşı tarafa varması ile birlikte fesih sonuçları doğar ve sözleşme derhâl sona erer⁸⁸. Tarafların sözleşmenin sona ermesi için belli bir süre beklemelerine gerek yoktur. Sözleşmenin sona ermesiyle tarafların hak ve yükümlülükleri de ortadan kalkmış olur. Acentelik sözleşmesinin haklı sebebe dayanılarak feshedilmesi durumunda, fesih, kural olarak ileriye etkili

⁸⁵ Hopt, *HGB*, § 89a N. 30; Löwisch, *HGB*, § 89a N. 59; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 38.1.

⁸⁶ Hopt, *HGB*, § 89a N. 30.

⁸⁷ Löwisch, *HGB*, § 89a N. 10.

⁸⁸ Kaya, *Acentelik*, s. 212; Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 875; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 328; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 47.

olarak hüküm ifade eder (*ex nunc*)⁸⁹. Bu durumda, sözleşme süresince elde edilen edimler sözleşmenin sona ermesinden etkilenmez⁹⁰. Öğretide bir görüşe göre acentelik sözleşmesinde derhal feshin etkisini belli bir süre sonra göstereceği kararlaştırılabilir⁹¹. Buna göre, tarafların bu hakkın özüne zarar vermeden haklı sebeple feshin etkisini doğurmasını bir süreye bağlamaları mümkündür. Buna karşılık bu süre hiçbir zaman haklı sebeple fesih kurumunun getirilme amacını ortadan kaldırmamalı, haklı sebeple feshi olağan feshe yaklaştıracak uzunlukta olmamalıdır. Söz konusu süre, taraflara sözleşmenin tasfiyesine hazırlanmak için kısa bir müddet sağlamalıdır. Kanaatimizce feshin etkisinin belirli bir süreye bağlanması haklı sebep kavramıyla bağdaşmaz. Zira haklı sebep, fesih hakkını kullanan taraf bakımından acentelik sözleşmesinin sürdürülmesini dürüstlük kuralları çerçevesinde beklene-meyecek duruma sokan olaylardır. Şayet sözleşme hâlâ devam ettirilebiliyorsa, somut olaydaki davranış haklı sebep oluşturmaz.

Acentelik sözleşmesi gibi sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşme ilişkilerinde tanınmış olan haklı sebeple fesih hakkı niteliği itibariyle yenilik doğuran bir haktır⁹². Bu hak kullanıldığı andan itibaren hukuki sonuçlarını doğurur. Bu sebeple, kullanılmış olan fesih hakkı iptal edilemez. Kanuna veya taraflar arasında kararlaştırılan geçerlilik şartlarına uymayan fesih ise bu hukuki sonucu doğur-maz⁹³. Buna göre, acentelik sözleşmesi geçerli değilse veya tacirler arasında öngörülen şekle uyulmamışsa, haklı sebeple fesih yoluyla sözleşme sona erdi-rilmiş olmaz. Dolayısıyla tarafların hak ve yükümlülükleri devam eder. Öğretide bir görüşe göre haklı sebeple fesih, haklı sebebin olmaması nedeniyle geçersiz-se, fesheden taraf açıkça sona erdirmek istediğini belirtiyorsa, haklı sebeple feshe ilişkin beyanın olağan fesih olarak geçerli sayılması mümkündür⁹⁴. Bunun

⁸⁹ Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku*, s. 875; Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 238; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 246. Aynı yönde bkz. Kaya, *Acentelik*, s. 213; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 53.

⁹⁰ Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 119; Kaya, *Acentelik*, s. 213.

⁹¹ Hopt, *HGB*, § 89a N. 4; Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 7, 8; Ströbl, *MüKoHGB*, § 89a N. 81; Busche, *HGB*, 89a N. 6; Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 158; Ayan, *Acentenin Denkleştirme Talep Hakkı*, s. 53; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 328.

⁹² Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 167; Kayıhan, *Acentelik Sözleşmesi*, s. 245; Kaya, *Acentelik*, s. 212; Kaya Cankat, *Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi*, s. 106.

⁹³ Seliçi, *Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, s. 109, 115 vd., 159; Kaya, *Acentelik*, s. 212.

⁹⁴ Lehmann, *BeckOK HGB*, § 89a N. 9; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 342.

için de olağan fesih ile ortadan kaldırılabilecek bir sözleşme olmalıdır⁹⁵. Biz haklı sebep olmadan yapılan feshin geçerli olduğunu ve sözleşme ilişkisini sona erdirdiğini düşündüğümüz için bu görüşe katılmamaktayız⁹⁶. Buna karşılık, Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta⁹⁷, belirsiz süreli acentelik sözleşmesi haklı sebebe dayanılarak feshedilmiştir. Yerel mahkeme, yapılan fesih beyanının haksız olduğunu tespit etmiştir. Bunun yanı sıra, bu feshin üç aylık fesih süresine de uygun olmadığı gerekçesiyle, bu beyanı olağan fesih olarak saymamış ve denkleştirme tazminatına hükmetmiştir. Yargıtay bu kararı onamıştır. Kanaatimizce her ne kadar yerel mahkeme haksız feshi olağan fesih olarak değerlendirmeye çalışsa da mahkemenin vardığı sonuç bizim görüşümüzü destekler niteliktedir. Zira yerel mahkeme haksız feshin, üç aylık süreye uyulmadığı için olağan fesih olmadığına karar vermiştir. Buna rağmen, haksız fesih sonucunda denkleştirme tazminatına hükmetmiştir. Bu tazminat TTK m. 122 uyarınca sözleşmenin sona ermesine bağlı olarak istenebilir. Dolayısıyla yerel mahkeme haksız feshin de sözleşmeyi sona erdirdiğini kabul etmiştir.

SONUÇ

TTK m. 121/1 uyarınca acentelik sözleşmesi belirli bir süre için yapılmış olsa bile haklı sebeplerden dolayı her zaman fesih olunabilir. Bunun için öncelikle geçerli bir acentelik sözleşmesi bulunmalıdır. Bu sözleşme belirli, belirsiz veya deneme süreli olabilir. Acentelik sözleşmesini sona erdirmek için ileri sürülen olgunun haklı sebep oluşturması haklı sebeple fesih hakkının kullanımının geçerlilik koşulu değildir. Zira TTK m. 121/4, haklı sebebin olmaması durumunu, başlanmış işlerin tamamlanmaması sebebiyle diğer tarafın uğradığı zararı tazmin etme sonucuna bağlamaktadır. Bununla birlikte, her ne kadar feshin geçerliliği açısından haklı sebep bir koşul olmasa da kanunun haklı sebebe dayanılarak fesih yoluyla sözleşmenin sona erdirilmesine bağladığı hukuki sonuçların doğması için haklı sebebin varlığı gereklidir. Bunun yanı sıra, haklı sebebe dayanarak sözleşmenin feshedilebilmesi için, öncelikle karşı tarafa bir ihbarda bulunma zorunluluğu yoktur. Dürüstlük kuralına dayanılarak da böyle bir koşul getirilemez. Çünkü TTK'de bu yönde bir düzenleme bulunmamaktadır.

⁹⁵ Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 342.

⁹⁶ İnceleme için bkz. yuk. I.C. Haklı Sebep Açısından.

⁹⁷ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 27.04.2017 tarihli ve 2016/3794 2017/2500 sayılı kararı. Karar için bkz. <legalbank.net> (24.08.2022).

Haklı sebeple fesih hakkı kural olarak herhangi bir şekle tâbi olmaksızın kullanılır. Bunun yanı sıra taraflar isterlerse acentelik sözleşmesinde fesih için belirli bir şekil kararlaştırabilir. Tarafların tacir olması durumunda fesi ihbarının geçerli olabilmesi için TTK m. 18/3'e uygun şekilde yapılması gerekir. Hüküm uyarınca tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshetme, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır.

Haklı sebeple fesih bildirimının içeriği açısından TTK'de bir düzenleme yapılmamıştır. Bununla birlikte, bu yolla çekilmez hâle gelen bir sözleşme sona erdirilmek istendiğinden fesih bildiriminin, açık ve anlaşılır olması gerekir. Buna karşılık, fesih beyanının gerekçelendirilmesi ve dayandığı nedenlerin belirtilmesi gerekmez. Tarafların acentelik sözleşmesinde fesih hakkının kullanılabilmesi için sebebin de bildirilmesine yönelik bir ön koşul getirmesi mümkün değildir.

Haklı bir sebebin varlığı hâlinde taraflardan her biri, belirli veya belirsiz süreli bir acentelik sözleşmesini "derhal ve her zaman" feshedebilir. Buna göre, derhal fesih hakkı, fesih sebebinin ortaya çıkmasından sonra, uygun/makul bir süre içinde kullanılmalıdır. Bununla birlikte, haklı sebep ortaya çıkmasına rağmen buna uzun süre sessiz kalınması hakkın kaybına yol açabilir. Acentelik sözleşmenin sona ermesinden sonra haklı sebeple fesih hakkı kullanılamaz.

Haklı sebeple fesih hâlinde, fesih beyanının karşı tarafa varması ile birlikte feshin sonuçları doğar ve sözleşme derhâl sona erer. Acentelik sözleşmesinin haklı sebebe dayanılarak feshedilmesi durumunda, fesih, kural olarak ileriye etkili olarak hüküm ifade eder (*ex nunc*). Bu durumda, sözleşme süresince elde edilen edimler sözleşmenin sona ermesinden etkilenmez. Kanuna veya taraflar arasında kararlaştırılan geçerlilik şartlarına uymayan fesih ise bu hukuki sonucu doğurmaz. Buna göre, acentelik sözleşmesi geçerli değilse veya tacirler arasında öngörülen şekle uyulmamışsa, haklı sebeple fesih yoluyla sözleşme sona erdirilmiş olmaz. Dolayısıyla tarafların hak ve yükümlülükleri devam eder.

KAYNAKÇA

- AKSU ÖZKAN, Raziye, "Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesinde Haklı Sebepin İncelenmesi", *Ankara Barosu Dergisi*, 2022, C. 80, S. 1, ss. 1-46.
- ALTINOK ORMANCI, Pınar, *Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi*, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011.
- ARKAN, Sabih, *Ticari İşletme Hukuku*, 27. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2021.
- ARIKAN, Mustafa, "Ticari Satım Sözleşmelerinde Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu ve Bu Bağlamda 6102 sayılı TTK m. 18/III Hükmünün Değerlendirilmesi", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2012, C. 18, S. 2, (Özel Sayı "6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'nu Beklerken 10-11-12 Mayıs Sempozyumu), ss. 11-18.
- AYAN, Özge, *Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkı*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- AYDIN ÜNVER, Tülay, "Tacirler Arasındaki İhbar ve İhtarlar İlişkin Şeklin Hukuki Niteliği", *Prof. Dr. Hasan Erman'a Armağan*, 1. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2015.
- AYHAN, Rıza - ÇAĞLAR, Hayrettin - ÖZDAMAR, Mehmet, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, 13. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- BAHTİYAR, Mehmet, *Ticari İşletme Hukuku*, 21. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020.
- BOZER, Ali - GÖLE, Celal, *Ticari İşletme Hukuku*, 6. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2020.
- BUSCHE, Jan, *Handelsgesetzbuch Kommentar* in Hartmut Oetker (hrsg.), 7. Auf., C. H. Beck Verlag, München, 2021. (Anılış: HGB)
- BÜHLER, Theodor, *ZK-Zürcher Kommentar, Band/Nr. V/2f, Der Agenturvertrag, Art. 418a-418v OR Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR)* in Peter Gauch - Jörg Schmid (hrsg.), 1. Baskı, Schulthess Verlag, Zürich, 2000. (Anılış: ZK)
- ÇAMOĞLU, Ersin, *Kollektif Ortaklığın Haklı Sebep Feshi ve Ortağın Haklı Sebep Çıkarılması*, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.
- DİRİKKAN, Hanife, "Tacirler Arası İhbar ve İhtarlar", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2002, C. 4, S. 1, ss. 39-74.
- EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- ERİŞ, Gönen, *Açıklamalı-İçtihatlı, 6335, 6552, 6728 sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- GAUTSCHI, Georg, *Berner Kommentar, Band/Nr. VI/2/5, Kreditbrief und Kreditauftrag, Mäklervertrag, Agenturvertrag, Geschäftsführung ohne Auftrag, Art. 407-424 OR* in Arthur Meier-Hayoz (hrsg.), 1. Auf., Stämpfli Verlag, Bern, 1964. (Anılış: BK).

- HOPT, Klaus J., *Handelgesetzbuch* in Adolf Baumbach - Klaus J. Hopt (hrsg.), 41. Auf., C. H. Beck Verlag, München, 2022. (Anılış: HGB).
- KAYA, Arslan, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Birinci Kitap-Ticari İşletme, Yedinci Kısım-Acentelik*, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016.
- KAYA, Mustafa İsmail, *Acentelik Hukuku*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022. (Anılış: Acentelik Hukuku).
- KAYA CANKAT, Didem, *Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- KAYAR, İsmail, *Ticari İşletme Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- KAYIHAN, Şaban, *Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu İşliğinde Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi*, 5. Baskı, Umuttepe Yayıncılık, Kocaeli, 2018.
- KAYIHAN, *Ticari İşletme Hukuku*, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021. (Anılış: Ticari İşletme Hukuku).
- KINACIOĞLU, Naci, *Acente ve Acentelik Sözleşmesi*, 1. Baskı, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1963.
- LEHMANN, Jochen, *BeckOK Handelgesetzbuch* in Martin Häublein - Roland Hoffmann Theinert (hrsg.), 37. Auf., C. H. Beck Verlag, München, 2022. (Anılış: BeckOK HGB).
- LÖWISCH, Gottfried, *Handelsgesetzbuch, Band 1, § 1-342a* in Carsten Thomas Ebenroth vd. (hrsg.), 4. Auf., C. H. Beck Verlag and Verlag Vahlen, München, 2020. (Anılış: HGB).
- SELİÇİ, Özer, *Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi*, 1. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1976.
- STRÖBL, Albin, *Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1, §§ 1-104a HGB* in Karsten Schmidt and Werner F. Ebke (ed), 5. Auf., C. H. Beck Verlag, München, 2021. (Anılış: MüKoHGB).
- ŞENER, Oruç Hami, *Ticari İşletme Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- ÜLGEN, Hüseyin vd., *Ticari İşletme Hukuku*, 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.

Elektronik Kaynaklar

https://www.bgb.de/xaver/bgb/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&jumpTo=bgb119s1002.pdf#_bgb1__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgb119s1002.pdf%27%5D__1620631466444, (28.08.2022).

<https://www.parlament.ch/de>, (28.08.2022).

legalbank.net (01.09.2022).